

și descoperind, cu ajutorul vagabondului-chiromant, «vise antologice».

Prevenind într-un fel căderea definitivă în plasa „subculturii fără frontiere”, subiacentă, din păcate, globalizării (criticată virulent în studiul *McLumea și cultura publicitară*), Adrian Dinu Rachieru disprețuiește violențele de limbaj ale nouăzeciștilor și, mai ales, tendința acestora de a consemna cotidianul „miasmatic”, cultivând dezinhibarea, „acea frenetic-impudică *spunere de tot*”. Or, nu inconformismul e blamabil, ci faptul că „sub steagul lui defilează cei care au declarat război pudibonderiei, aruncând, șocant, pe piața literară, stihuri licențioase”. Nu ar trebui să catalogăm aceste reticențe drept efectele unui „conflict între generații”, cu atât mai mult, drept contestare în bloc a eforturilor literare ale tinerilor. E vorba aici de o exprimare argumentată, susținută coerent de-a lungul mai multor studii docte,

a unei poziții axiologice, a unei diferențe de gust, de viziune și de gândire asupra lumii în general și a literaturii în particular. Cine are altă părere, nu are decât să vină cu o replică peotriva acestui proiect formidabil.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Adrian Dinu Rachieru, *Poezi din Basarabia*, Editura Academiei Române – Editura Știința, București – Chișinău, 2010.
2. Adrian Dinu Rachieru, *Bătălia pentru Basarabia*, Editura Augusta, Timișoara, 2002.
3. Adrian Dinu Rachieru, *McLumea și Cultura Publicitară*, Editura Augusta; Editura Artpress, Timișoara, 2008.

ALIONA GRATI
Institutul de Filologie
(Chișinău)

ALEXANDRU BURLACU. *TEXISTENȚE*.
Vol. 1. *Drama zborului frânt*. – Chișinău, Elan Poligraf, 2007, 250 p.; *TEXISTENȚE*. Vol. 2. *Scara lui Osiris*. – Chișinău, F.E.-P. Tipografia Centrală, 2008, 232 p.

Scara lui Osiris ori supremația valorilor

În cele două volume de investigații și studii critice reunite sub genericul *Texistențe*, Alexandru Burlacu ia în dezbateră o serie de probleme ce vizează starea generală a prozei contemporane cu universul ei specific de preocupări artistice. Concomitent, sunt examinate unele realizări din poezia și critica literară. Autorul evidențiază un material factologic deosebit de bogat, iar prin interpretările și incursiunile sale analitice cuprinzătoare, creează o imagine adecvată despre creația

lui V. Beșleagă, I. Druță, V. Vasilache, A. Busuioc, V. Ioviță ș.a. Meritul criticului A. Burlacu rezidă în faptul că a reușit să demonstreze autenticitatea artistică a creațiilor mai multor prozatori, dezvăluind dimensiuni estetice capabile să depășească stereotipurile gândirii rudimentare impuse de dogmă, să promoveze valori artistice veritabile.

Cele două volume de *Texistențe* ale lui Alexandru Burlacu demonstrează consecvența unui spirit critic nepărtinitor,

capabil de sinteze analitice desfășurate. Conceptul de elaborare a volumelor în discuție are drept punct de pornire imperativul estetic de schimbare a opticii de interpretare și evaluare a procesului literar-artistic din Republica Moldova, tendința de a dezvălui starea prozei postbelice cu universul ei specific de probleme, viziuni, semnificații artistice. Volumele includ mai multe articole, studii, eseuri, analize critice, în care autorul este tentat să cuprindă evoluția literaturii noastre în momentele ei esențiale, prin ceea ce are ea „mai rezistent și totodată mai anacronic” [1, p. 97]. Merită atenție materialul factologic deosebit de bogat, interpretările și analizele complexe, prin prisma unor exigențe sporite, având în vedere revirimentul estetic al contemporaneității, fiind în deplină cunoștință de „dreaptă cumpănire” [2, p. 228] a valorilor estetice, fără excese și alunecări în extreme. Dacă academicianul Mihai Cimpoi percepe literatura din Basarabia printr-o evoluție specifică, determinată fiind de asemenea categorii și fenomene estetice cum ar fi „cauzalitatea mitică” sau „finalitatea mitică”, înțeleasă drept „exprimare a direcției și sensului oricărei dezvoltări și transformări”, în conformitate cu „dimensiunile spațiului mitic”, apoi autorul studiilor inserate în *Existențe* demitizează aprecierile anterioare, pentru a prezenta starea generală a prozei contemporane, precum și unele realizări din poezie și critică literară printr-un „ocean întors”.

A. Burlacu dă dovadă de o extraordinară capacitate de a pătrunde în subtilitățile textului artistic. Cu un redevabil discernământ, criticul întreprinde delimitarea valorilor de nonvalori, creând o imagine adecvată despre scrisul lui V. Beșleagă, I. Druță, V. Vasilache, V. Iovită, A. Busuioc ș.a.

Paradigma modernă de interpretare îl determină pe A. Burlacu să depășească atributele unor simple constatări, să se manifeste printr-o angajare totală în procesul de estimare a celor mai prestigioase scrieri în proză. De menționat perspectiva

hermeneutică de analiză, sensibilizarea estetică, mai ales atunci când este vorba despre încadrarea prozei basarabene între „romanul balzacian-rebrenian, cu un puternic mobil utopic, fantastic”, pe de o parte, și cel „modernist, de tip prustian-camilpetrescian”, „mult prea modest” și mai puțin cultivat în „textiada ultimului timp”, pe de altă parte [1, p. 95]. Astfel, atenția criticului pare să fie orientată spre o tipologie de roman cu o ontologie existențială specifică, având deschidere spre anumite probleme și semnificații în plan general-uman. Este vorba despre o ierarhizare a valorilor în conformitate cu ideile și modalitățile de evaluare vehiculate de marii teoreticieni ai romanului din sec.0lul al XX-lea. Pornind de la aserțiunile lui M. Bahtin, dar mai cu seamă ale lui N. Manolescu, A. Burlacu raportează romanul postbelic din Basarabia la rigorile estetice ale timpului și-l situează într-o zonă nouă de referință. Analogic cu ideea exprimată de N. Manolescu care întrevide „între romanul tradițional legat de ascensiunea burgheziei și romanul care reflectă criza ei în pian social. ... un raport izvorât din însăși raportul situațiilor istorice concrete” [3, p. 23], A. Burlacu își propune o diversificare a modalităților de reinterpretare a celor mai importante scrieri literare de la noi, vizând corelația dintre elementele romanului doric și cel ionic, ceea ce-l determină să constate existența unui „roman cu o poetică hibridă” [1, p. 38]. Se au în vedere, în primul rând, strategiile de elaborare a scrierilor românești cultivate pe teren autohton, cu o tipologie specifică de formare și, de cele mai multe ori, inspirate din realitățile vieții de la țară, în comparație cu așa-numitul fenomen denumit convențional „proză rurală”, acesta având o bogată tradiție în literatura contemporană.

Paradigma orientării ruraliste vizată în mai multe scrieri de epocă determină cercetătorul să vină cu o formulare generalizatoare despre „o literatură de inspirație preponderent rurală, cu un spațiu mioritic și un timp artistic atemporal, cu o

foarte mare miză pe elementul etnofolcloric, din cercul închis al căruia nu poate ieși” [1, p. 97]. Aserțiunea pare să fie discutabilă și solicită aprofundarea ei într-un complex de probleme cu caracter teoretico-generalizator. Calea spre universalizare și sincronizare cu romanul occidental trece în mod inevitabil prin procesul de asimilare creatoare a tradițiilor autohtone, orientând scriitorii spre dimensiunile unei arte „majore”, de nivel european. Datorită acestui fapt, romanul doric ce caracterizează, în teme, proza Basarabiei își modifică treptat statutul, căpătând o nuanță ionică, cu alte cuvinte, așa cum apreciază fenomenul A. Burlacu, are loc „o primă diferențiere a doricului în raport cu ionicul” [1, p. 58]. Explicațiile și constatările de rigoare ale autorului încadrează în valențele acestui „tip de scriitură” mai multe lucrări de referință, cum ar fi acelea „ce se polarizează, pe de o parte, în jurul romanului-tip al lui Vasile Vasilache, *Povestea cu cucușul roșu* și *Surâsul lui Vișnu*, și, pe de altă parte, cel al Vladimir Beșleagă, *Zbor frânt* și *Viața și moartea nefericitului Filimon*.

Concomitent, mai sunt aprofundate aspecte din sfera vieții intelectuale reflectate în romanul *Singur în fața dragostei* de A. Busuioc „sau mai puțin semnificativul *Lătrând la lună*” [1, p. 95], de asemenea se face o retrospecție analitică referitoare la *Hronicul găinarilor*, toate acestea sunt luate în seamă datorită „stilului elegant, ionicului select, în genere limbajului elevat și variat, în regim ludic” [4, p. 130].

A. Burlacu dezvăluie în *Textistențe* biografia de creație a mai multor generații de romancieri, cu disponibilități de afirmare diferite, dar care asigură prin contribuția lor evoluția firească a procesului literar. Exegețul nu trece cu vederea „vocile” narative din inspirata istorie „despre o copilărie basarabeană” improvizată de P. Goma în romanul *Din Calidor* sau cele din „bildungsromanul” lui C. Stere *In preajma revoluției*, încearcă să revalorifice textele și lucrările mai puțin cunoscute ale lui L. Donici, care parcurgând o perioadă de

tragice răsplatii, este marcat de antinomii și mistere existențiale. Prin incursiunile sale estetico-analitice, A. Burlacu reușește să releve calea parcursă de proza Basarabiei de la convenționalismul vizionar aflat „între servus divinus și mârțoagă”, până la elucidarea unor tehnici narrative moderne și postmoderne.

De subliniat faptul că accentele critice sau modalitatea de prezentare a operelor vizate și propuse discuției diferă de la un studiu la altul, în conformitate cu anumite criterii valorice sau probleme de cercetare. La analiza romanului *Zbor frânt* de V. Beșleagă, criticul conturează profilul ontologic al eroilor în funcție de condițiile sociale, politice, istorice, mai bine-zis în legătură cu „teroarea istoriei, care le marchează destinul”, insistând, mai ales, asupra formulei estetice de abordare a materialului de viață, asupra originalității viziunii artistice. Deși *Zbor frânt* a fost determinat de la bun început drept un „roman doric”, „prin nivelul aprecierii faptelor, prin multiplicarea punctelor de vedere, prin discontinuitate și eșafodajul subiectului care nu coincide cu fabula, prin selectarea și ordonarea materialului romanesc, acesta are o natură ionică” [1, p. 39]. Noutatea romanului lui V. Beșleagă este surprinsă în funcție de principiile estetice de transfigurare a materialului de viață, în care autorul studiului întrevide „construcția întregului roman la diferite niveluri esențializate și centrate de relațiile antitetice dintre cei doi frați, două maluri, două lumi, două timpuri, chiar două nopți...” [1, p. 39].

Modalitățile de transfigurare artistică utilizate de V. Beșleagă determină intuiția criticului să perceapă „drama zborului frânt” într-o conexiune de stări și trăiri interioare, de convulsii sufletești similare cu preocupările unor autori din proza interbelică: C. Petrescu, H. P. Bengescu, A. Holban. De aici provine fluxul neîntrerupt al memoriei de care este „terorizat” protagonistul Isai, prezentat drept „un caracter puternic individualizat”, „...marcat de banalitățile unei existențe zdruncinate” [1, p. 51]. Autenticitatea

personajului constituie, după justa apreciere a criticului, „o valoare esențială pentru sondările psihologice în romanul ionic, preocupat de cazuri, în raport cu romanul doric, interesat de personaje tipice în situații tipice” [1, p. 51].

De asemenea impresionează în mod special, reflecțiile despre *Povestea cu cucușul roșu* de V. Vasilache, elogiata cu justificat temei și prezentată drept „unul din cele mai interesante romane din tot ce a dat literatura basarabeană” [4, p. 32], „un roman politic și apoi social, fantastic, carnavalesc” [4, p. 38], „primul roman postmodern scris în Basarabia” etc. [4, p. 40]. Meritul criticului A. Burlacu constă în faptul că a reușit să demonstreze ambiguitatea revelatoare a formulelor narative utilizate de autor și să privească

romanul printr-o viziune complexă. Or, romanul lui V. Vasilache se manifestă printr-o modalitate specifică de generalizare artistică, prin lărgirea orizonturilor etice, estetice, gnoseologice despre condiția supremă a omului și a virtuților lui morale. *Scara lui Osiris*, pe treptele căreia sunt plasate cele mai reprezentative lucrări ale prozei contemporane, devine astfel un centru axiologic în „valorificarea și separarea literaturii de maculatură” [1, p. 43], indicându-ne calea spre supremația valorilor, îndemnându-ne să promovăm arta veritabilă.

TATIANA BUTNARU
Universitatea de Stat din Tiraspol
(Chișinău)